

WCZORAJ I DZIŚ, 5

Rozkład materiału do historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”. Opracował dr Tomasz Maćkowski.

* Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe)

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej	Liczba godzin
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje			
1. Życie pierwszych ludzi	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie człowieka – różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia – życie człowieka pierwotnego – epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza – początki rolnictwa i udomowienie zwierząt – dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza – terminy: <i>praludzie, rewolucja neolityczna, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, brąz</i> 	I.1	1
2. Miasta-państwa Mezopotamii	<ul style="list-style-type: none"> – Mezopotamia jako kolebka cywilizacji – znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji – osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców starożytnej Mezopotamii – Kodeks Hammurabiego – terminy: <i>Mezopotamia, cywilizacja, Bliski Wschód, kanały nawadniające, Sumerowie, pismo klinowe</i> 	I.2	1
3. W Egipcie faraonów	<ul style="list-style-type: none"> – Egipt jako przykład antycznej cywilizacji – znaczenie Nilu dla państwa egipskiego – osiągnięcia cywilizacji egipskiej – struktura społeczna w starożytnym Egipcie – wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej – terminy: <i>faraon, politeizm, mumifikacja, sarkofag, piramidy, hieroglify</i> 	I.2 I.3 I.4 I.5	1
4. W starożytnym Izraelu	<ul style="list-style-type: none"> – judaizm jako przykład religii monoteistycznej – dzieje Izraelitów – Dekalog 	I.2 I.3 I.5	1

	<ul style="list-style-type: none"> – Tora – postaci: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon – terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz</i> 		
5. Cywilizacja Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Dalekiego Wschodu – system kastowy – hinduizm religią Indii – terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński</i> 	<p>I.2 I.5</p>	1
* 6. Od hieroglifów do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji – ewolucja pisma i wynalezienie alfabetu – terminy: <i>papirus, pismo obrazkowe, hieroglify, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i> 		1
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	<ul style="list-style-type: none"> – naukowy aspekt wyprawy Napoleona do Egiptu – trudności związane z rozszyfrowaniem hieroglifów – znaczenie Kamienia z Rosetty dla egiptologii – terminy: Kamień z Rosetty – postaci: Jean François Champollion 		
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału I			2
Rozdział II. Starożytna Grecja			
1. Demokratyczne Ateny	<ul style="list-style-type: none"> – warunki geograficzne Grecji – życie w greckiej polis – cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej – Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten – terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> – postaci historyczne: Perykles 	<p>I.2 I.3 I.4</p>	1
2. Sparta i wojny z Persami	<ul style="list-style-type: none"> – ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty – cechy i etapy wychowania spartańskiego – powstanie i rozwój imperium perskiego – wojny grecko-perskie – terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i> – wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą 	<p>I.2 I.3</p>	1

	– postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas		
3. Bogowie i mity	– wierzenia starożytnych Greków – mity greckie – najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes – Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> – terminy: <i>Olimp</i> , <i>mity</i> , <i>heros</i> , <i>Partenon</i> , <i>Herakles</i> , <i>Achilles</i> , <i>Odyseusz</i> , <i>wojna trojańska</i> , <i>koń trojański</i> – postać historyczna: Homer	1.3 1.5	1
4. Kultura starożytnej Grecji	– wspólne elementy w kulturze greckich polis – najważniejsze dokonania sztuki greckiej – narodziny teatru greckiego – znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i jej najwybitniejsi przedstawiciele – grecka matematyka i medycyna – rola sportu w życiu starożytnych Greków – terminy: <i>Wielkie Dionizje</i> , <i>amfiteatr</i> , <i>tragedia</i> , <i>komedia</i> , <i>filozofia</i> , <i>igrzyska</i> , <i>olimpiada</i> , <i>Olimpia</i> , <i>stadion</i> , <i>pięciobój olimpijski</i> – postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu	1.5	1
5. Imperium Aleksandra Wielkiego	– podboje Aleksandra Wielkiego – wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą) – wyprawa Aleksandra do Indii – kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego – terminy: <i>imperium</i> , <i>falanga macedońska</i> , <i>węzeł gordyjski</i> , <i>hellenizacja</i> , <i>kultura hellenistyczna</i> – postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)	1.2 1.5	1
* Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	– siedem cudów świata – konstrukcja latarni morskiej w Faros		
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału II			2
Rozdział III. Starożytny Rzym			

1. Ustrój starożytnego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> – legendarne początki państwa rzymskiego – zasady ustrojowe republiki rzymskiej – społeczeństwo starożytnego Rzymu – dokonania Gajusza Juliusza Cezara – upadek republiki – powstanie cesarstwa rzymskiego – terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August 	I.2 I.3 I.4	1
2. Imperium Rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> – podboje rzymskie – Imperium Rzymskie i jego prowincje – organizacja armii rzymskiej – podział cesarstwa – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legioniści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> 	I.2 I.3 I.4	1
3. Życie w Wiecznym Mieście	<ul style="list-style-type: none"> – Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto – życie codzienne i rozrywki w Rzymie – podział społeczeństwa rzymskiego – wierzenia religijne Rzymian – terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> 	I.3 I.5	1
4. Dokonania starożytnych Rzymian	<ul style="list-style-type: none"> – Rzymianie jako wielcy budowniczości – kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków – prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa – najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie – terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII Tablic, Kodeks Justyniana</i> – postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy 	I.5	1
5. Początki chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> – Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej – przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie – rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa 	I.3 I.6	1

	<ul style="list-style-type: none"> – Edykt mediolański i zakończenie prześladowań – terminy: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> – postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki 		
* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	<ul style="list-style-type: none"> – rola szlaków handlowych w starożytności – bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian – kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku 		
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału III			2
Rozdział IV. Początki średniowiecza			
1. Bizancjum w czasach świetności	<ul style="list-style-type: none"> – cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego – dokonania Justyniana Wielkiego – Konstantynopol jako Nowy Rzym – tradycja grecka w Bizancjum – osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków – upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki – terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sophia, ikona, freski, mozaika</i> – postaci historyczne: Justynian I Wielki 	II.2	1
2. Arabowie i początki islamu	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Arabów – działalność Mahometa i narodziny islamu – religia muzułmańska i jej zasady – dżihad i podboje Arabów – kultura i nauka arabska – terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> – postaci historyczne: Mahomet 	II.1	1

3. Nowe państwa w Europie	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie państwa Franków – cesarstwo Karola Wielkiego – rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego – traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie – Rzesza Niemiecka – terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> – postaci historyczne: Chlodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I 	III.1 III.2	1
4. Konflikt papieżstwa z cesarstwem	<ul style="list-style-type: none"> – wielka schizma wschodnia i jej skutki – przyczyny sporu między cesarzem a papieżem w XI wieku – spotkanie Grzegorza VII z Henrykiem IV w Canossie – konkordat wormacki i jego postanowienia – terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> – postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV 	III.3	1
5. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> – zajęcie Ziemi Świętej przez Turków – synod w Clermont – krucjaty – utworzenie Królestwa Jerozolimskiego – powstanie zakonów rycerskich: templariuszy, joannitów i Krzyżaków – upadek Akki – skutki wypraw krzyżowych – terminy: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – postać historyczna: papież Urban II 	III.4	1
* Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy	<ul style="list-style-type: none"> – zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat – wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy – przyczyny kasacji zakonu – polskie posiadłości templariuszy 		
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału IV			2
Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza			

1. System feudalny	<ul style="list-style-type: none"> – podział społeczeństwa na seniorów i wasali – społeczna drabina feudalna – podział społeczeństwa średniowiecznego na stany terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> 	IV.1	1
2. Epoka rycerzy	<ul style="list-style-type: none"> – ideał rycerza i jego obowiązki – od pazia do rycerza – życie codzienne rycerzy – elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza – kultura rycerska – terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> 	IV.3	1
* Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach?	<ul style="list-style-type: none"> * rola turniejów rycerskich * przebieg turniejów * konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju * obyczajowość turniejowa 		
3. Średniowieczne miasto i wieś	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich – lokacje miast i wsi – samorząd miejski i jego organy – społeczeństwo miejskie – organy samorządu wiejskiego – wygląd średniowiecznego miasta – zajęcia ludności wiejskiej – terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i> 	IV.2 IV.3	1
4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki – religijność doby średniowiecza – średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie – życie w średniowiecznym klasztorze – średniowieczne szkolnictwo – terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie, skryptoria, kopiści, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> 	IV.4	1

	– postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu		
5. Sztuka średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> – rola sztuki w średniowieczu – znaczenie <i>Biblia pauperum</i> – styl romański i jego cechy – styl gotycki i jego charakterystyczne elementy – rzeźba i malarstwo średniowieczne – pismo i miniatury w rękopisach – zabytki średniowieczne w Polsce – terminy: <i>Biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> 	IV.3	1
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału V			2
Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów			
1. Zanim powstała Polska	<ul style="list-style-type: none"> – najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych – osada w Biskupinie – Słowianie w Europie i ich kultura – wierzenia dawnych Słowian – pierwsze państwa słowiańskie – plemiona słowiańskie na ziemiach polskich – terminy: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swarog, Perun, Świętowit, plemię, Państwo Wielkomorawskie, Wiślanie, Polanie</i> – postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody 	III.2 V.1	1
2. Mieszko I i początki Polski	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój państwa Polan – dynastia Piastów – panowanie Mieszka I – małżeństwo Mieszka z Dobrawą – chrzest Polski i jego skutki – konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią 	V.2	1

	<ul style="list-style-type: none"> – terminy: <i>książe, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> – postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa 		
3. Polska Bolesława Chrobrego	<ul style="list-style-type: none"> – misja biskupa Wojciecha i jej skutki – zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje – stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami – koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie – terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> – postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III 	V.2 V.3	1
4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – panowanie Mieszka II – reformy Kazimierza Odnowiciela – polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego – koronacja Bolesława Śmiałego – konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki – termin: <i>insygnia królewskie</i> – postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław 	V.3 V.4	1
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	<ul style="list-style-type: none"> – rządy Władysława Hermana i Sieciecha – podział władzy między synów Władysława Hermana – bratobójcza wojna między Bolesławem i Zbigniewem – najazd niemiecki na ziemie polskie i obrona Głogowa – podbój Pomorza przez Bolesława Krzywoustego – statut Krzywoustego i jego założenia – terminy: <i>palatyn (wojewoda), statut, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> – postaci historyczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, Bolesław Krzywousty 	V.5	1
6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	<ul style="list-style-type: none"> – grody i ich funkcje – życie w grodzie i na podgrodziu – sposoby uprawy roli na ziemiach polskich – podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów – zakres władzy panującego 	V.6	1

	<ul style="list-style-type: none"> – powinności poddanych wobec władcy – powstanie rycerstwa w Polsce – terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, postugi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i> 		
* Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?	<ul style="list-style-type: none"> * źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego * obiektywizm i prawda historyczna 		
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału VI			2
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku			
1. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> – walki wewnętrzne między książętami piastowskimi – utrwalenie rozbicia dzielnicowego – osłabienie Polski na arenie międzynarodowej – sprowadzenie Krzyżaków do Polski – najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą – przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego – terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpolówka</i> 	VI.1 VI.2 VI.3 VI.4	1
2. Zjednoczenie Polski	<ul style="list-style-type: none"> – koronacja i śmierć Przemysła II – panowanie Wacława II – rola arcybiskupów gnieźnieńskich i wspólnej diecezji w zjednoczeniu dzielnic polskich – przejęcia władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja – polityka Władysława Łokietka – konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami – terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i> – postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek 	VI.5 VII.6	1
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> – polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego – pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu – przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego – reformy Kazimierza Wielkiego 	VII.1 VII.2 VII.3 VII.6	1

	<ul style="list-style-type: none"> – umocnienie granic państwa – utworzenie Akademii Krakowskiej i jego skutki – zjazd monarchów w Krakowie – ucztą u Wierzyńka – terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – postać historyczna: Kazimierz Wielki 		
4. Unia polsko-litewska	<ul style="list-style-type: none"> – koniec dynastii Piastów na polskim tronie – rządy Andegawenów w Polsce – unia polsko-litewska w Krewie – wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem – pokój w Toruniu – unia w Horodle – terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> – postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen 	<p>VII.1 VII.3 VII.4 VII.5 VII.6</p>	1
* Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> – okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – Jan Matejko jako malarz dziejów Polski – obrazy jako źródło wiedzy historycznej – znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i> 		
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> – okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – bitwa pod Warną – panowanie Kazimierza Jagiellończyka – wojna trzynastoletnia – drugi pokój toruński i jego postanowienia – panowanie Jagiellonów w Czechach i na Węgrzech – terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> – postaci historyczne: Władysław III Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zbigniew Oleśnicki 	<p>VII.1 VII.3 VII.4 VII.5 VII.6</p>	1
6. Monarchia stanowa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – monarchia patrymonialna i stanowa – wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej – przekształcenie się rycerstwa w szlachtę 	VII.7	1

	<ul style="list-style-type: none"> – przywileje szlacheckie i ich konsekwencje – ukształtowanie się sejmu walnego – konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej – terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa sejm walny, izba poselska, senat</i> 		
Powtórzenie wiadomości i sprawdzian z rozdziału VII			2